

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничий факультет

Кафедра біології та методики її викладання

Дипломна робота

магістра

**з теми «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БІОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи Біолб1-М17з
Спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія)
Бурназа Сніжана Олександрівна

Керівник Супрович Т.М., д.с.г.н, професор

Рецензент Казанішена Н.В., к.п.н., доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ.....	6
1.1 Основні аспекти професійної орієнтації.....	6
1.2 Значення основних рис особистості для вибору професії.....	10
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	13
2.1 Методологічні аспекти профорієнтаційної роботи з учнями.....	13
2.2 Характеристика основних форми і методів профорієнтаційної роботи.....	15
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БІОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	20
3.1 Аналіз профорієнтаційної роботи з біології у загальноосвітніх навчальних закладах.....	20
3.2 Аналіз профорієнтаційної роботи з біології у закладах вищої освіти	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми. У національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначено основні стратегічні напрями її розвитку. Одним з пріоритетних напрямків є підготовка до подальшої освіти і трудової діяльності. Трудова діяльність людей завжди була і залишиться основною умовою існування суспільства, добробут якого багато в чому визначається ставленням людей до своєї праці. Помилково обрана професія породжує незадоволеність, низьку продуктивність праці, плінність кадрів і може стати причиною антигромадських вчинків.

Профорієнтаційна робота забезпечує учнівську молодь всебічною інформацією щодо професій, які користуються попитом на ринку праці, вимог, що висуває певна професія до психофізіологічної сфери людини, допомагає школярам визначити їхні особистісні психофізіологічні особливості та зробити правильний вибір професійної діяльності.

Для забезпечення допомоги учням у свідомому виборі професії на уроках доцільно знайомити школярів з різними видами праці та професіями, вивчати схильності, особливості і професійні інтереси учнів, формувати у них суспільно значущі мотиви вибору професії, консультувати учнів з питань, пов'язаних з продовженням освіти і працевлаштуванням. Вчитель біології на уроках ознайомлює учнів з галузями трудової діяльності в області біології, професіями та спеціальностями, формує інтерес до певної професії, створює відповідні умови, для застосування вмінь та навичок на практиці.

Об'єкт дослідження: профорієнтаційна роботи з біології в навчальних закладах.

Предмет дослідження: сучасні проблеми та перспективи профорієнтаційної роботи у навчальних закладах.

Мета: з'ясувати сучасні проблеми та перспективи профорієнтаційної роботи у навчальних закладах.

Для реалізації мети дослідження було поставлено такі завдання:

1. В ході теоретичного аналізу наукових даних з проблеми професійного самовизначення учнівської молоді, визначити роль вікових та психолого-біологічних особливостей психічних компонентів у здійсненні цього процесу та методологічний підхід до їх вивчення і розвитку. Розглянути психологічну характеристику юнацького віку, соціальну ситуацію розвитку та проблем провідної діяльності, а також систему сучасної профорієнтації та її методологічні засади.

2. Проаналізувати основні методи та методики дослідження професійного самовизначення та профорієнтації старшокласників.

3. Встановити особливості профорієнтації учнівської молоді з урахуванням вивчення біології та розробити методичні рекомендації для її покращення.

4. З'ясувати сучасний стан профорієнтаційного самовизначення студентської молоді та розробити методичні рекомендації для його вдосконалення.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення, синтез, систематизація наукових даних, за допомогою яких проведено теоретико-методологічне вивчення змісту професійного самовизначення старшокласників, визначено показники і критерії професійного самовизначення; емпіричні – спостереження, бесіда, опитування, тестування, самозвіти, констатуючий експеримент; розвивальні –консультація; якісної і кількісної обробки та інтерпретації даних – методи математичної статистики, узагальнення даних.

Практичне значення роботи полягає у розробці комплексної методики психодіагностики психологічних компонентів професійного самовизначення старшокласників, розробці рекомендацій щодо психолого-

педагогічної допомоги школярам та особам, що мають намір працевлаштуватись, у професійному самовизначенні. Ці розробки можуть бути використані вчителями, практичними психологами для оптимізації професійного самовизначення учнів старшого шкільного віку. Легкі в застосуванні та проведенні, наші розробки зможуть допомогти батькам визначити нахили і особистісні якості їхньої дитини.

Вірогідність та надійність результатів дослідження забезпечується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, використанням валідних та надійних взаємодоповнюючих методів, що відповідають меті та завданням дослідження, репрезентативністю вибірки досліджуваних, порівняльним аналізом даних інших досліджень, кількісним та якісним аналізом отриманих результатів, використанням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на звітній конференції викладачів, докторантів та аспірантів за підсумками НДР у 2017 р.(04-05.04.2018 р., м. Кам'янець-Подільський). За результатами конференції до друку подано статтю «Сучасний стан та перспективи профорієнтаційної роботи з біології у навчальних закладах».

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 82 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи становить 51 сторінку.

ВИСНОВКИ

1. Професійна орієнтація – це сукупність складових навчально-виховної роботи, які зорієнтовані на засвоєння учнями основних вимог до вибору професії. Зокрема необхідно враховувати індивідуальні особливості учнів. Для забезпечення належної профорієнтаційної роботи необхідно врахувати її етапи та комплексність робіт.

2. Для ознайомлення та вибором певної професії необхідно застосовувати різноманітні та методи, враховуючи психологічні особливості різновікових учнів. Вдалий вибір професії у майбутньому сприятиме покращенню самооцінки робітника, сприятиме моральному задоволенню. Під час вибору професії необхідно враховувати особистісні інтереси та вподобання, моральні якості та фізіологічні показники відповідно до професіограми та психограми.

3. Результати дослідження показали, що учні по-різному підходять до питання профвибору. Деякі учні вже визначились в якій галузі вони хочуть працювати, інші ще обирають. Також ми визначали, які фактори впливають на професійне самовизначення випускників, і дійшли висновку, що найбільше впливають робота з психологами, вчителями, отримання інформації з інтернету та поради батьків. До основних способів підготовки учнів до професійного вибору можна віднести практичну проба сил, зустрічі із спеціалістами.

4. Профорієнтаційна роботи – це комплексний процес, який не припиняється навіть після вступу учнів до певного навчального закладу. Необхідно постійно контролювати та сприяти профорієнтаційній роботі студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Просвещение, 1980 – 234с.
2. Ананко Т. В. Роль профконсультації в системі професійної орієнтації учнів у старшій школі сучасної України / Т. В. Ананко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 133. – С. 3-5.
3. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: Высшая школа, 1994 – 387с.
4. Анісімова В.С. Політехнічна освіта і профорієнтація в викладанні біології: метод. посібник для вчителів / В.С. Анісімова, Є.Т. Бровкіна, А.Н. Мягкова. – М.: Просвіта, 1982. – 192 с.
5. Асмолов А.Г. Психология личности / А.Г. Асмолов. – М.: Просвещение, 1990. – 167с.
6. Барановский А.Б. Система методов профессиональной ориентации. Основы профессиональной ориентации : учебно-методическое пособие / А.Б. Барановский, Г.М. Потапенко, Г.В. Щекин. – К., 1991. – С. 32-41.
7. Беккер К.В. Професійне самовизначення у юнацькому віці / К.В. Беккер // Вісник ОНУ вменв І.І. Мечникова. 2012. Т. 17. вип.. 9. С. 25-33
8. Белоус В.В. Темперамент и деятельность / В.В. Белоус. – Пятигорск, 1990 – 156с.
9. Белошицкий О. Соціально-педагогічні проблеми профорієнтації учнівської молоді / О. Белошицкий // Трудове навчання. – 2012. – № 4. – С. 46-51.
10. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание / Р. Бернс — М.: Наука, 1991. – 115с.
11. Бех М.І. Зміст профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в сучасній середній загальноосвітній школі / М.І. Бех // Теорет.-метод. проблеми виховання дітей та учнів. молоді : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т проблем виховання. – К. ; Житомир, 2005. – Вип. 7. – С. 296-301.

12. Білоцерковець І. Планета професій : творчий проект / І. Білоцерковець // Школа. – 2012. – № 7. – С. 78-80.
13. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі / Н. Близнюк // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – № 15. – С. 34-46.
14. Блонский П.П. Избранные психологические произведения / П.П. Блонский. – М.: МГУ, 1964. – 263с.
15. Богданова О.Н. Профессиональное самоопределение учащихся основной школы / О.Н. Богданова, И.В. Лаврентьева // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2012. – № 6. – С. 32-35.
16. Бодалев А.А. Психология личности / А.А. Бодалев. – М.: Наука, 1988 – 278с.
17. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1998 – 305с.
18. Бордюк В.М. Соціально-педагогічна підтримка старшокласників у процесі їхнього професійного самовизначення / В.М. Бордюк, М.А. Бордюк // Наука і освіта. – 2008. – № 3. – С. 168-173.
19. Вайсбург А.А. Организация профориентационной работы школы, ПТУ, предприятия / А.А. Вайсбург. – М.: Просвещение, 1986. – 128с.
20. Василиків І. Особливості профорієнтаційної роботи зі школярами у навчальних закладах: структура профорієнтаційної роботи / І.Василиків // Молодь і ринок. – 2007. – № 3/4. – С. 161-166.
21. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. / О.Г. Видра. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
22. Вовчик-Блакитна М.В. Сімейне виховання. Юнацтво / М.В. Вовчик-Блакитна. – К.: Просвіта, 1982. – 234с.
23. Гальперин П.Я. Введение в психологию / П.Я. Гальперин. — М.: Просвещение, 1976. – 512с.
24. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию / Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: Высшая школа, 1996 – 345с.

25.Дунець Л.М. Профорієнтаційна робота – психологічна технологія підбору професійно спрямованих абітурієнтів / Л.М. Дунець // Актуальні проблеми психології. Том. І. : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. – К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2002, Ч. 6. – С. 264-269.

26.Дученко Н.А. Профорієнтаційна робота в школі / Н.А. Дученко // Таврійський вісник освіти. – 2016. – № 1 (53). – С. 152-159.

27.Єндальцев Є.А. Вибір професії. Соціальні, економічні та педагогічні фактори / Є.А. Єндальцев. – К.: Вища школа, 1982. – 149с.

28.Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников / Н.Н. Захаров. – М.: Просвещение, 1988. – 270с.

29.Зулунова Г.В. Профорієнтаційна робота у школі / Г.В. Зулунова // Навчальна школа. – 2011. – № 5. – С. 31-34.

30.Інжиєвська Л. А. Особливості становлення особистості фахівця, який навчається за другою вищою освітою [Електронний ресурс] / Л.А.Інжиєвська. – Режим доступу http://www.smcae.kiev.ua/doc/osvita_pisliadipl/buliten_4.pdf. – Заголовок з екрана. – Мова укр.

31.Калмыкова Л.П. Предпрофильная подготовка на уроках биологии и на элективных курсах / Л.П. Калмыкова // Альманах современной науки и образования, № 5 (24), 2009. – С. 61-63.

32.Климов Е.А. Психология профессионала / Е.А. Климов. – Москва-Воронеж, 1996. – 297с.

33.Клімов Є.А. Психолого-педагогічні проблеми професійної консультації / Є.А. Клімов. – К.: Освіта, 1986. – 95с.

34.Кон И.С. Психология ранней юности: Книга для учителя / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1989 – 187 с.

35.Кон И.С. Психология старшеклассника / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1982 – 311с.

36. Крутько С.В. Психологічні особливості професійної Я-концепції особистості / С.В. Крутько // Вісник ПУДПУ імені К.Д. Ушинського. – 2013. – №3-4. – С.89-94.
37. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М.: Наука, 1981. – 342с.
38. Миславский Ю.А. Саморегуляция и активность личности в юношеском возрасте / Ю.А. Миславский. – М.: Педагогика, 1991. – 254с.
39. Москалик Г. Особливості професійної орієнтації та самовизначення особистості в системі ринкових трансформацій / Г. Москалик // Вища освіта України. – 2008. – №3. – С.101-106.
40. Мудрик А.В. Время поисков и решений, или старшеклассникам о них самих: Книга для учителя / А.В. Мудрик. – М.: Просвещение, 1990. – 143с.
41. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику / А.В. Мудрик. – М.: Педагогика, 1997. – С. 55-78.
42. Некраш Л.М. Вибір професії: як діяти, щоб не помилитися / Л.М. Некраш, М.В. Стрільник. – К.: Шкільний світ, 2011. – 126 с.
43. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова. – М.: Просвещение, 1996. – 345с.
44. Ольшанский В.Б. Практическая психология для учителей / В.Б. Ольшанский. – М.: Педагогика, 1994. – 255с.
45. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности / Ю.М. Орлов. – М.: Знание, 1991. – 80с.
46. Орлов Ю.М. Самопознание и самовоспитание характера: Беседы психолога со старшеклассниками: Книга для учителя / Ю.М. Орлов. – М.: Просвещение, 1987 – 196с.
47. Павлютенков Є.М. Професійна орієнтація учнів / Є.М. Павлютенков. – К.: Рад.школа, 1983. – 152 с.
48. Павлютенков Є.М. Формування мотивів вибору професії / Є.М. Павлютенков. – К.: Рад.школа, 1980. – 130с.

- 49.Петровский А.В. Введение в психологию / А.В. Петровский. – М.: Наука, 1995 – 329с.
- 50.Петровский А.В. История психологи / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М.: Наука, 1994. – 501с.
- 51.Підготовка і діяльність шкільних психологів / За ред. В.В.Сахарди, І.В.Козубовської. – Ужгород, 1995. – 300с.
- 52.Побірченко Н. Профорієнтація в школі: Нові освітні позиції і програми / Н. Побірченко // Директор школи. – 2007. – №38 (470). – С.3-31.
- 53.Полякова В.А. Школа и выбор профессии / В.А. Полякова, С.Н. Чистякова, Г.Г. Агапова. – М.:Педагогика, 1987. – 176с.
- 54.Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной. – М., Просвещение, 1997. – 118с.
- 55.Профконсультаційна робота із старшокласниками / За ред. Б.О.Федоришина. – К.: Рад.школа, 1980. – 160с.
- 56.Психология и педагогика / Сост. и отв. ред. А.А.Радугин. – М.: Центр, 1996. – 324с.
- 57.Психология: Словарь /Под общ. ред. А.В.Петровского. – М.: Наука, 1990. – С. 50-67.
- 58.Реан А.А. Психологический анализ проблемы удовлетворённости избранной профессией / А.А. Реан // Вопросы психологии. – 1988. – №1. – С. 83-88.
- 59.Рогов Е.И. Общая психология: Курс лекцій / Е.И. Рогов. – М.: Владос, 1995. – 479с.
- 60.Рубинштейн С.Л. Проблема общей психологи / С.Л. Рубинштейн. – М.: Наука, 1973. – 340с.
- 61.Сабадаж Ж. Профільна освіта старшокласників / Ж. Сабадаж // Завуч. – 2005. – № 17–18. – С. 42–46
- 62.Сахаров В.Ф. Профессиональная ориентация школьников / В.Ф. Сахаров, А.Д. Сазонов. – М.: Просвещение, 1982. – 192с.

63. Система профинформационной работы со старшеклассниками / Б.А. Федошин, С.Е. Карпиловская и др. : под ред. Б.А. Федошина. – 2-е изд. – К.: Рад. шк., 1988. – 176 с.
64. Становська З.Л. Рефлексивні компоненти професійного самовизначення старшокласників. Автореферат кандидатської дисертації / З.Л. Становська. – К.: Вид-во АПН України, 2005. – 24 с.
65. Степанский В. И. Психологические факторы выбора профессии: теория, эксперимент: учебно-методическое пособие / В. И. Степанский. - Москва: Московский психолого-социальный ин-т., 2006. – 108 с.
66. Столяренко Л.Д. Основы психологии: Учебное пособие / Л.Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 126с.
67. Уніат С. Вибір професії або задача з багатьма невідомими / С. Уніат, С. Комінко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 350с.
68. Федоришин Є.О. Система профінформаційної роботи із старшокласниками / Є.О. Федоришин, С.Я. Карпиловська та ін. – К.: Рад. школа, 1988. – 178с.
69. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 2- е, випр., доп. – Київ : Академвидав, 2005. – 560 с.
70. Фіцула М.М. Педагогіка : посібник / М.М. Фіцула. – Київ Академія, 2000. – 542с.
71. Фіцула М.М. Педагогіка : посібник / М.М. Фіцула. – Київ : Академія, 2001. – 527 с.
72. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. 3-тє, стер. – Київ : Академвидав, 2009. – 559 с.
73. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. 3-е, перероб. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. – 230 с.
74. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. третє, перероб. і допов. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. – 230 с.
75. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 351.

76. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – Київ : Академвидав, 2014. – 456 с.
77. Формирование личности старшеклассника / Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: Педагогика, 1989. – 160 с.
78. Чистякова С.Н. Профессиональная ориентация школьников: Организация и управление / С.Н. Чистякова, Н.К. Захаров. – М.: Педагогика, 1987. – 157с.
79. Шавір П.А. Психологія професійного самовизначення в ранній юності / П.А. Шавір. – К.: Наука, 1998. – 307с.
80. Шовкун В.В. Професіограма сучасного вчителя інформатики [Електронний ресурс] / В.В. Шовкун. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer43/132.pdf>
81. Яровой І.Н. Саморегуляція трудових дій / І.Н. Яровой. – К.: Наукова думка, 2001. – 17с.
82. Ярошенко В.В. Школа і професійне самовизначення учнів / В.В. Ярошенко. – К.: Рад. школа, 1983. – 113с.